

LIBELLEN IN DE ZUIDELIJKE MAASVALLEI IN 1995

Gijs Kurstjens, Le Bron de Vexelastraat 27, 6042 AN Roermond

Marc de Veld, Vondelstraat 21, 6512 BB Nijmegen

Wat betreft libellen was 1995 een bijzonder interessant jaar. Maar liefst zeven nieuwe soorten zijn het afgelopen jaar langs de Maas waargenomen. Vandaar dat in dit themanummer aandacht uitgaat naar deze insectengroep. In de periode 1993-1995 zijn in totaal 31 soorten libellen aangetroffen. In tabel 1 staan de in 1995 geobserveerde soorten vermeld. Acht soorten worden nader besproken al naar gelang hun herkomst.

LARVALE DRIFT TIJDENS OVERSTROMINGEN

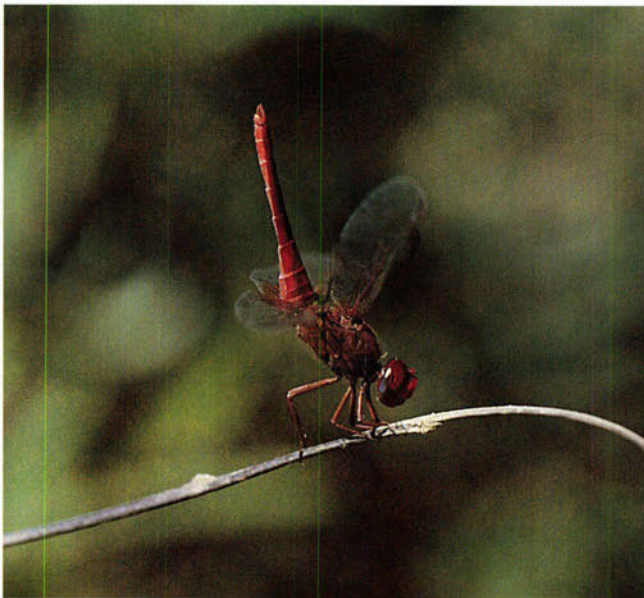
Opnieuw zijn in de eerste helft van mei waarnemingen gedaan van de **Beekrombout** (*Gomphus vulgatissimus*). Ruim 50 exemplaren, gelijkelijk verdeeld over de geslachten, zijn op 7 mei gezien op Hochter Bampd. De meeste dieren waren pas uitgekomen en waren nog aan het opdrogen in ruigte direct langs de Maas. Later zijn in het Maasplassen-gebied nog vier imagines gevangen bij Kollegreend (1) op 14 mei, Osen (2) op 16 mei en de vistrap bij Linne (1) op 20 mei. De aanwezigheid van de Beekrombout hangt nauw sa-

men met het hoogwater van januari 1995. Vlak na de overstromingen is door A. Klink een larve in een hoogwaterpoeltje bij Maasband gevangen: een mooi bewijs van larvale drift uit stroomopwaartse populaties (KURSTJENS & DE VELD, 1995). De dieren die in 1995 zijn gezien, kunnen afstammen van larven die zijn meegespoeld tijdens de overstroming in 1995 maar óók die van december 1993. Dat zou dan wel betekenen dat driejarige larven het nog een jaar in de Maas of in een grindgat hebben uitgehouden. Meer uitsluitsel hierover en omtrent eventuele lokale voortplanting van deze typische rivier-soort zal in de nabije toekomst moeten blijken. Naar alle verwachting zijn in de winter van 1996 (zonder noemenswaardig hoogwa-

ter) geen larven meegevoerd. Tot de meest spectaculaire vondsten behoren twee larvehuidjes van de **Kleine tanglibel** (*Onychogomphus forcipatus*) en de **Gewone bronlibel** (*Cordulegaster boltoni*). Rienk Geene verzamelde die op 22 augustus langs het grindgat Elba bij Grevenbicht (AQUASENSE, 1996). Beide soorten zijn naar alle waarschijnlijkheid meegespoeld tijdens de overstroming van januari 1995, net als de larven van de Beekrombout. De Kleine tanglibel is slechts eenmaal in de 20e eeuw nabij de Grensmaas gezien, namelijk één mannetje langs het Julianakanaal bij Stein-Elsloo op 17 juni 1947 (GEIJSKES & VAN TOL, 1983). Na de jaren '50 zijn geen observaties meer gedaan van deze stroominnende soort in Nederland. In het Waalse Maasbekken komen nog populaties voor in de Amblève en de Semois (MICHIELS *et al.*, 1986) en op verschillende locaties langs de Ourthe (GOFFART, 1992). De Gewone bronlibel heeft nog een vrij ruime verspreiding langs bronbeken in de Ardennen (MICHIELS *et al.*, 1986).

MEDITERRANE GASTEN IN 1995

De extreem warme zomer leverde waarnemingen op van een aantal zuidelijke soorten. In 1995 werden de volgende drie soorten voor het eerst in het zuidelijk Maasdal waargenomen. Voor de **Zwervende pantserjuffer** (*Lestes barbarus*) was het een uitgesproken goed jaar. In voormalige grindkuilen nabij Herbricht (Lanaken) zijn 15 exemplaren gezien waaronder ook tandems (13 augustus). Voorts is één exemplaar bij een droogvallende poel in de Eijsder Beemden waargenomen op 3 augustus. Op tal van andere plaatsen in Nederland is deze mediterrane soort in 1995 geobserveerd. Dat succesvolle voortplanting langs rivieren voorkomt, bevestigen eigen waarnemingen nabij een oude rivierarm in het winterbed van de Al-lier.

Vuurlibel, in 1995 langs de Grensmaas aangetroffen (dia: P. Verbeek).

Paringsrad van de Zwervende pantserjuffer, langs de Grensmaas onder meer gevonden bij Herbricht, Lanaken (dia: R. Krekels)

Aan de lijst van waarnemingen van de **Zuidelijke glazenmaker** (*Aeshna affinis*), zoals die zijn beschreven in het artikel van HERMANS (1995) kunnen de volgende drie worden toegevoegd (in alle gevallen ging het om mannetjes): Eijsder Beemden (3 augustus), Biezenplas Hochter Bampd (4 augustus) en Koningssteen (17 augustus). Naar alle waarschijnlijkheid ging het hier om zwervers zonder dat het tot voortplanting is gekomen. Bijzonder is de observatie van de **Vuurlibel** (*Crocothemis erythraea*) op 16 juli in de Eijsder Beemden. Deze prachtige en opvallende soort werd in 1995 op enkele andere plaatsen in Limburg gezien. Langzamerhand verschuift het areaal van deze mediterrane soort noordwaarts (WASSCHER, 1996).

NOMADISCHE SOORTEN

De algemeen verspreide **Viervlek** (*Libellula quadrimaculata*) is eenmaal waargenomen langs slootjes op het natuurterrein De Horst bij de Clauscentrale in Maasbracht: 2 ex. op 27 mei. De soort komt normaal gezien nauwelijks voor in het voedselrijke rivierengebied. Het voorkeursbiotoop betreft voedsel- armer water. Als zwerver komt de soort echter wel eens in andere biotopen voor. Tot slot mag de **Geelvlakheidelibel** (*Sympetrum flaveolum*) niet onvermeld blijven. 1995 was een opvallend goed jaar voor deze soort. Er was sprake van een grote influx vanaf eind juli (WASSCHER, 1996). Langs de Maas

werd de soort onder meer vastgesteld in de Eijsder Beemden (1 mannetje op 3 augustus), Hochter Bampd (1 mannetje op 16 augustus) en 15 exemplaren op 10 augustus in een poel bij Brachterbeek (Maasbracht). In de twee voorgaande jaren is deze soort niet waargenomen. Naast deze heidelibelsort vlogen er in 1995 opvallend veel **Bloedrode heidelibellen** (*Sympetrum sanguineum*).

DANKWOORD

De volgende waarnemers worden bedankt: David Beyen, Rienk Geene, Maurice la Haye, Gerard Jannis, Pascal Roomberg, Frans Schepers, Frans Verstraeten en Michel van der Weide.

SUMMARY

DRAGONFLIES IN THE SOUTHERN MEUSE VALLEY IN 1995

A study of the occurrence and abundance of dragonflies along the Meuse between Eijsden and Roermond was repeated in 1995. This year turned out to be a very interesting one for this order of insects. A total of 26 species were observed. Compared with the previous two years, seven new species were recorded in 1995. These seven species are discussed in this paper. The floods along the river Meuse in January 1995 caused larval drift of three rare rheophile species: *Onychogomphus forcipatus*, *Cordulegaster boltoni* (one specimen each) and *Gomphus vulgatissimus* (numerous in

TABEL I. Lijst van waargenomen libellen in het zuidelijk Maasdal in 1995. Tussen haakjes staat een soort die alleen buiten de voorbeeldterreinen is gezien. De relatieve talrijkheid (cumulatief in de voorbeeldterreinen van natuurontwikkeling) is als volgt weergegeven: * 1-10, ** 11-100, *** > 100 exemplaren.

Soort	Relatieve talrijkheid
Weidebeekjuffer - <i>Calopteryx splendens</i>	***
Gewone pantserjuffer - <i>Lestes sponsa</i>	*
Houtpantserjuffer - <i>Lestes viridis</i>	**
Zwervende pantserjuffer - <i>Lestes barbarus</i>	*
Breedscheenjuffer - <i>Platycnemis pennipes</i>	**
Lantaarntje - <i>Ischnura elegans</i>	***
Vuurjuffer - <i>Pyrrhosoma nymphula</i>	**
Watersnuffel - <i>Enallagma cyathigerum</i>	**
Azuurwaterjuffer - <i>Coenagrion puella</i>	***
Kleine roodoogjuffer - <i>Erythromma viridulum</i>	***
Plasrombout - <i>Gomphus pulchellus</i>	*
Beekrombout - <i>Gomphus vulgatissimus</i>	**
Kleine tanglibel - <i>Onychogomphus forcipatus</i>	*
Gewone bronlibel - <i>Cordulegaster boltoni</i>	*
Zuidelijke glazenmaker - <i>Aeshna affinis</i>	*
Blauwe glazenmaker - <i>Aeshna cyanea</i>	*
[Bruine glazenmaker - <i>Aeshna grandis</i>]	*
Paardenbijter - <i>Aeshna mixta</i>	*
Grote keizerslibel - <i>Anax imperator</i>	**
Platbuik - <i>Libellula depressa</i>	**
Viervlek - <i>Libellula quadrimaculata</i>	*
Gewone oeverlibel - <i>Orthetrum cancellatum</i>	***
Vuurlibel - <i>Crocothemis erythraea</i>	*
Geelvlakheidelibel - <i>Sympetrum flaveolum</i>	*
Bloedrode heidelibel - <i>Sympetrum sanguineum</i>	**
Bruinrode heidelibel - <i>Sympetrum striolatum</i>	**

May). The hot summer months brought several Mediterranean dragonflies up to Western Europe. Among them, *Lestes barbarus* (which may have been reproducing in dried up pools), *Aeshna affinis* and *Crocothemis erythraea*. Finally, two nomadic species were seen in the floodplains of the river Meuse: *Libellula quadrimaculata* and *Sympetrum flaveolum*.

LITERATUUR

- AQUA-SENSE, 1996. Exuviae uit de Limburgse Maasplassen. Oriënterend onderzoek naar de macrofauna. Studie in opdracht van Rijkswaterstaat/RIZA. Rapport no. 96/01.783. Maastricht.
- GEIJSKES, D.C. & J. VAN TOL, 1983. De libellen van Nederland (Odonata). Hoogwoud. K.N.N.V.
- GOFFART, P., 1992. Compte-rendu de l'excursion dans l'Ourthe moyenne le 28 juin 1992. *Gomphus* 8 (3): 47-51.
- HERMANS, J.T., 1995. De zuidelijke glazenmaker weer in Limburg waargenomen. *Natuurhistorisch Maandblad* 84 (10): 242-245.
- KURSTJENS, G. & M. DE VELD, 1995. Waarnemingen van de Beekrombout langs de Maas. *Natuurhistorisch Maandblad* 84 (4): 85-89.
- MICHELIS, N., A. ANSELIN, P. GOFFART & M. VAN MIERLO, 1986. Voorlopige verspreidingsatlas van de libellen (Odonata) van België en het Groothertogdom Luxemburg. *Gomphus* 3 (2): 1-30.
- WASSCHER, M., 1996. Het libellenjaar 1995: een Mega-jaar. *Contactblad Nederlandse Libellen Onderzoekers*. Nr. 25.